

Lippai Zsolt* - Thieme-Eső Milán*: A szállodák, mint „puha célpontok”

Absztrakt

A szállodák, mint „puha célpontok” ellen intézett terrortámadások, valamint azok következményei a szállodaiparon túl veszélyt jelenthetnek bármely ország állami és társadalmi berendezkedésére is. A terrorista támadás tervezési ciklusa elemeinek, a turizmus és a szállodaipar elleni terrortámadások okainak, illetőleg az azok megelőzése érdekében tehető intézkedések körének vizsgálata nyújthat segítséget a „puha célpontok” védelmének megerősítésében és a terrortámadások megelőzésében.

Kulcsszavak: szállodaipar, puha célpontok elleni terrortámadások, támadás tervezési ciklus, Mumbai-i terrortámadás.

Abstract

Terrorist attacks against hotels, as soft targets and their consequences are posing a threat not only to the hospitality industry, but to the social organisation and power structure of any state. Studying the elements of the terrorist attack planning cycle, the reasons behind the terrorist attacks against tourism and hotel industry and the possible measures to prevent the attacks can help us in protecting soft targets and preventing terrorist attacks.

Keywords: hotel industry, terror attacks against soft targets, attack planning cycle, Mumbai terrorist attacks

Bevezetés

A „terror” szó a latin nyelvből származik és ijedtséget, rémületet, rettegést jelent, ezt vette át a francia nyelv „terreur” formában. A Rendészettudományi Szaklexikon³⁵⁴ meghatározása alapján megfélemlítő, kegyetlen, erőszakos módszer(ek), eljárás(ok), egyénnel, tömegekkel vagy társadalmi osztályokkal szemben, főként hatalmi, politikai céllal. A fogalom kialakulása és magának a terrorizmusnak a pontos meghatározása meghaladja jelen írás kereteit, ugyanis jelenleg még a terrorizmus ellen küzdő szakterületek is eltérő módon határozzák meg a jelenséget.³⁵⁵

A terrorizmus jelenségével már az ókorban és a középkorban is találkozhatunk, ugyanakkor az elnevezés maga a nagy francia forradalom korából származik, ahol a jakobinus diktatúra alatti Közjóléti Bizottság ügynökeit nevezték terroristáknak. Jelen

* THIEME-ESŐ Milán, biztonsági vezető, Ritz-Carlton Hotel Budapest.

Milán THIEME-ESŐ, Loss Prevention Manager, The Ritz-Carlton Budapest,

ORCID: 0000-0001-5394-4927, milan.thieme@ritzcarlton.com

* LIPPAI Zsolt Sándor r. alezredes, mesteroktató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Magánbiztonsági és Önkormányzati Rendészeti Tanszék.

Zsolt LIPPAI, police lieutenant-colonel, senior lecturer, National University of Public Service Faculty of Law Enforcement Department of Private Security and Local Governmental Law Enforcement,

ORCID: 0000-0003-4211-2249 lippai.zsolt@uni-nke.hu,

³⁵⁴ BODA József (szerk.): Rendészettudományi szaklexikon. Dialóg Campus, Bp., 2019. terror címszó 159.

³⁵⁵ VASS György: Egységes meghatározás a terrorizmusra. *Hadtudományi szemle*, 2009/ 4. sz. 10-16.

írás felvetéseihez elfogadjuk a NATO³⁵⁶ által egységesen alkalmazott definíciót, mely szerint: „a terrorizmus erő, vagy erőszak személyek vagy vagyontárgyak elleni törvénytelen alkalmazása, illetve azzal való fenyegetés abból a célból, hogy kormányokat vagy társadalmakat befolyásoljanak, vagy félemlítsenek meg valamilyen politikai, vallási vagy ideológiai cél elérése érdekében.”³⁵⁷

A biztonság és a szállodabiztonság fogalmai, valamint ezek megteremtését szolgáló tevékenységek is komplex megközelítést igényelnek, hiszen a fenyegető veszélyek is nagyon sokrétűek.³⁵⁸

Írásunkban a turizmus és a szállodaipar elleni terrortámadások okait, azok megelőzése érdekében tehető intézkedések körét vizsgáljuk meg egy olyan területen, melynek alapelvei a nyitottság, a szívélyes fogadtatás és a vendégszeretet.

Válaszokat keresünk arra, hogy milyen fenyegetést jelent a nemzetközi terrorizmus a turisztikai szektorra és azon belül a szállodaiparra? Miért vált terrortámadások célpontjává az az iparág, amely az emberek szabad mozgásának és tartózkodásának, valamint a szabadidőhöz és pihenéshez való alapjogaira épül?

A „puha célpontok”³⁵⁹, avagy „A biztonság mindig túl sok, addig a napig, amíg egyszer csak nem elég”³⁶⁰

A turizmust tudományosan az ENSZ³⁶¹ Turisztikai Világszervezete, a World Tourism Organization által elfogadott 1989-es Hágai Nyilatkozat fogalmazta meg, amely szerint: „A turizmus magában foglalja a személyek lakó-, és munkahelyén kívüli minden szabad helyváltoztatását, valamint az azokból eredő szükségletek kielégítésére létrehozott szolgáltatásokat.” A turizmus pedig az emberi társadalmak azon tevékenysége, amely alapvető hatást gyakorol az egyes nemzetek társadalmi, gazdasági, kulturális életére, a társadalmi kapcsolatokra, a szabadság kiteljesedésére, az emberek életminőségére³⁶².

³⁵⁶ North Atlantic Treaty Organisation - Észak-atlanti Szerződés Szervezete

³⁵⁷ NATO's military concept for defence against terrorism. MC 0472/1 (Final). North Atlantic Treaty Organization, 2016. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm (letöltve: 2020.03.07.)

³⁵⁸ CHRISTIÁN László – THIEME-ESŐ Milán: Az újraértelmezett biztonság hatása a szállodák védelmére. In: Marton Zsuzsanna, Dr. Németh Kornél, Pelesz Pelbárt, Dr. Péter Erzsébet (szerkesztők): IV. TURIZMUS ÉS BIZTONSÁG NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA TANULMÁNYKÖTET, Nagykanizsa, 2020. ISBN 978-963-396-132-2. 325-326.

³⁵⁹ CTED Analytical Brief: Responding to terrorist threats against soft target. United Nations Security Council Counter-Terrorism Committee Executive Directorate, New York, 2019. URL.: <https://www.un.org/sc/ctc/wp-content/uploads/2019/09/CTED-Analytical-Brief-Soft-Targets.pdf> (letöltve: 2020.03.07.)

³⁶⁰ “Security is always too much until the day it is not enough.” – William H. Webster, az FBI igazgatója 1978-1987 között, majd a CIA igazgatója 1987-1991 között

³⁶¹ Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ): a legtekintélyesebb, legszélesebb körű, a Föld országainak döntő többségét tömörítő nemzetközi szervezet. Alapvető célja: fenntartani a nemzetközi békét és biztonságot, hathatós együttes intézkedéseket tenni a békét fenyegető bűncselekmények megelőzésére és megszüntetésére, békés eszközökkel megoldani a nemzetközi viszályokat, fejleszteni a nemzetek közötti kapcsolatokat, a gazdasági, szociális, kulturális és más együttműködést.

³⁶² KARDOS Zoltánné (szerk.): Turisztikai ismeretek. 10. Tankönyvtár, Keszthely, 2011. URL.: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0034_turisztikai_ismeretek/turisztikai_ismeretek_7_7.html (letöltve: 2020.03.07.)

Az UNWTO 2016-os adatai alapján a nemzetközi turizmus 2015-ben 1 413 milliárd dollár értékben a harmadik legnagyobb iparágat képviselte világszerte. Ez az összeg 2030-ra az előrejelzések szerint 1,8 milliárd dollárra fog növekedni, miközben 1970-ben még 166 millió dollárt tett ki. A statisztikák alapján a turizmus a világ GDP³⁶³-jének a 10%-át teszi ki összesen, a szolgáltatások exportjának 30%-át jelenti, miközben minden tizedik ember ezen a területen dolgozik. A vendégéjszakák száma az 1980-ban regisztrált 278 millióról 2015-re 1 milliárd 186 millióra emelkedett, ami 427%-os növekedést jelent.³⁶⁴

Az adatok alapján kijelenthető, hogy a turizmus az egyik jelentős és gyorsan fejlődő ágazata napjaink világgazdaságának, növekedése, jelentősen meghaladja a világgazdaság átlagos növekedési ütemét. Vitathatatlan, hogy a turisták túlnyomó többsége a veszélytelen régiókat részesíti előnyben. *„Történelmileg bizonyított tény, hogy a turizmus fejlődésének a zavaros politikai viszonyok, erőszakos megmozdulások nem kedveznek. Az utcai zavargások színhelyeit messze elkerüli a turista, a rossz élmények sokáig távol tartják adott helytől nem csak az érintetteket, azok ismerőseit is. Az erőszak legdurvább formája a terrorizmus veti vissza legerőteljesebben a turizmust, különösen, ha az közvetlenül a turistákra irányul.”*³⁶⁵

A turizmus, világgazdaságban betöltött szerepe és működési törvényszerűségei miatt nem meglepő, hogy a turisztikai szektort a terrorista szervezetek célpontként kezdték el kezelni.

A terrortámadások elsődleges oka az, hogy a szállodák az úgynevezett „puha célpont” kategóriába tartoznak. A puha célpont kifejezésnek nincs tudományosan elfogadott meghatározása, az először a katonai terminológiában használt kifejezés, amely páncélozatlan és könnyen támadható célpontot jelent. Biztonsági szempontból puha célpontként definiálható minden olyan célpont, amely sebezhető és jellege miatt könnyen kihasználható, így magasabb a támadás sikerének a lehetősége.

Vonzó célponttá teszi őket, hogy közforgalom számára nyitott magánterület jellegüknél fogva, nagy mennyiségű, kevésbé ellenőrzött személy és gépjárműforgalom zajlik bennük, a túlzott és látványos biztonsági intézkedések pedig a vendégekre nézve elrettentő hatást válthatnak ki. A szállodák üzleti vállalkozások, amelyek sikeres működésének feltétele a vendégek érkezése nemcsak a szállodába, hanem az abban elhelyezkedő vendéglátóegységekbe, éttermekbe, bárókba, boltokba. E forgalom ellenőrzése és kontroll alatt tartása kihívást jelent a szállodák biztonsági szolgálatai számára. Üdülőszállodák esetében tengerparton, vagy természeti környezetben való elhelyezkedésük kevésbé feltűnő megközelítést tesz lehetővé, és jelentősen megnövelheti a hatóságok kiérkezésének idejét.

³⁶³ Bruttó hazai termék (angolul: gross domestic product, GDP): termelési oldalról számítva egyenlő az ágazatok vagy szektorok által előállított, alapáron értékelt bruttó hozzáadott értékek (azaz a kibocsátás és a folyó termelőfelhasználás különbségeinek) és az ágazatokra vagy szektorokra fel nem osztható termékadók és támogatások egyenlegének összegével.

³⁶⁴ UNWTO Tourism Highlights. 2016 Edition, UN World Tourism Organization, Madrid, 2016. DOI: 10.18111/9789284418145

³⁶⁵ KARDOS: i. m. (2011.) 10.

Mindezek mellett a szállodákban rendezvényeket szerveznek, hivatalos küldöttségek vagy hírességek szállnak meg, továbbá az épület közelében – elsősorban nagyvárosi környezetben –, egyéb lehetséges célpontok helyezkedhetnek el (pl.: nagykövetségek, szórakozóhelyek, bevásárlóközpontok, közlekedési csomópontok, turisztikai látványosságok, stb.), és sok esetben a megszálló vendégek is figyelmen kívül hagyják az alapvető biztonsági óvintézkedéseket is. Korábban a szállodák tervezésekor a tűzvédelmi előírásokon túl ritkán vettek figyelembe egyéb biztonsági szempontokat, a tapasztalatok alapján ezekre napjainkban egyre nagyobb hangsúly kerül.

A repülőgéptérítések és nagykövetségek ellen elkövetett támadások, majd a 2001. szeptember 11.³⁶⁶-i események maguk után vonták a repülésbiztonsági intézkedések szigorítását, valamint új biztonsági berendezések és intézkedések bevezetését diplomáciai, kormányzati épületeknél, ezáltal a terrorista szervezetek korábban preferált célpontjainak a „keményedését” általában. A változáskora reagálva, azokhoz alkalmazkodva, a terrorista szervezetek, de elsősorban az iszlám radikális csoportok módosították a célpontkiválasztás kritériumait, és a figyelmük a továbbra is puha célpontok felé terelődött, mint a szállodák, bevásárlóközpontok, éttermek, rendezvények, városi közlekedési infrastruktúra hálózatok és tömegközlekedési eszközök.³⁶⁷ A terrorista támadások jelenlegi iránya a gyengébb biztonságú (köz-)területek felé fordul, miközben kevésbé ragaszkodnak egy adott valláshoz, vagy nemzetiséghez tartozó szimbolikus célpontokhoz.³⁶⁸

A terrorista csoportok egy nemzetközi szállodalánchoz tartozó ismert szálloda elleni támadással ugyanazt az üzenetet tudják a nyugat felé közvetíteni, mint egy nagykövetség elleni támadással.³⁶⁹ Azokban a közel-keleti, délkelet-ázsiai, észak-afrikai országokban, ahol az iszlám radikális, vallási fundamentalista terrorista szervezetek jelentette fenyegetés egyébként is magas, egy szálloda megtámadása mellett számos ideológiai indok szól. A szállodákat a nyugati kultúra szimbólumaiként látják, ahol nők és férfiak közösen tartózkodnak, alkoholt fogyasztanak, szórakoznak. Ugyanakkor, a szállodákban,

³⁶⁶ 2001. szeptember 11-én az al-Kaida iszlám szélsőséges csoport 19 fő fegyveres terroristája négy repülőgép tértett el, és öngyilkos támadásokat hajtott végre az Egyesült Államokban lévő célok ellen. A repülőgépek közül kettő repült bele a New York City-i Világkereskedelmi Központ ikertornyába, a harmadik repülőgép a Pentagonba ütközött Washington közvetlen közelében, a negyedik repülőgép pedig egy mezőbe zuhant a pennsylvaniai Shanksville-ben. A terroristák majdnem 3000 embert öltek meg a szeptember 11-i terrorista támadások során, melyek nagyszabású amerikai kezdeményezéseket váltottak ki a terrorizmus leküzdésére és meghatározták George W. Bush elnökségét.

³⁶⁷ HORVÁTH, Attila – CSABA, Zágon: On the Vulnerability and Reliability of Towns and Cities. In: CSAPÓ, Tamás – BALOGH, András (eds.) Development of the Settlement Network in the Central European Countries. Springer, Berlin – Heidelberg, 2012. 299–312. DOI: 10.1007/978-3-642-20314-5_22

³⁶⁸ Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks. Review held by experts from Member States and Europol on 29 November and 1 December 2015. Europol, The Hague, 2016. URL.: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/changes_in_modus_operandi_of_is_in_terrorist_attacks.pdf. (letöltve: 2020.03.07.)

³⁶⁹ Special Security Report: The Militant Threat to Hotels, Stratfor Worldview, 2009. 6. URL.: <https://worldview.stratfor.com/article/special-security-report-militant-threat-hotels> (letöltve: 2020.03.07.)

nagy számban fordulnak meg újságírók, NGO³⁷⁰ dolgozók, nagyvállalatok alkalmazottai, idegen országok kormányzati, vagy katonai képviselői, nyugati turisták, vagy éppen helyi vállalkozók és kormányzati alkalmazottak, akik az általuk „hitehagyottnak”, vagy „illegitimnek” tartott kormányt képviselik. Ezekben az országokban a célpont értéke, egy szálloda esetében összehasonlíthatatlanul magasabb, mint Európában, vagy Észak-Amerikában, ahol az iszlamista terrorszervezetek nem rendelkeznek hasonló képességekkel és a szállodák szimbolikus célpont értéke alacsonyabb.

Európában az 1970-es és 1980-as években működő szeparatista terrorszervezetek, mint az IRA³⁷¹ vagy az ETA³⁷² hamar rájöttek, hogy a túlzott kegyetlenség elidegeníti a támogatóikat és hitelteleníti a szervezetet, ezért minimalizálni próbálták a civil áldozatok számát, Brian Michael Jenkins³⁷³ megfogalmazása szerint „*azt akarták, hogy sok ember lássa, nem azt, hogy sok ember meghaljon*”³⁷⁴.

A jelenlegi iszlamista terrorszervezetek célja egy támadás esetén az emberéletekben okozott veszteség maximalizálása, ezáltal a médiavisszhang és a fenyegetettség érzetének növelése, ezért Európában számukra hatékonyabb más jellegű, szintén szimbolikus értékkel bíró célpontok támadása – mint emlékművek, neves közterek környezete –, vagy olyan puha célpontok, ahol a támadás nagyszámú áldozatot okozhat, úgymint rendezvények, koncertek, városi közlekedési infrastruktúra hálózatok és tömegközlekedési eszközök.³⁷⁵

A turizmus és a szállodaipar elleni terrortámadások további oka az, hogy könnyen beilleszthető egy adott terrorista szervezet stratégiájába, illetve azáltal, hogy olyan puha célpontok, amelyek – adott esetben –, szimbolikus jelentőséggel is bírnak, így kisebb kockázattal érhetik el a kívánt eredményt, mintha keményebb célpontokat támadnának. A terrorista szervezetek célja elegendő nyomást gyakorolni egy kormányra ahhoz, hogy az engedményeket tegyen számukra. Amennyiben egy nyomás alatt álló kormányzat úgy ítéli meg, hogy a támadások következményei előreláthatóan súlyosabbak lesznek, mint azok kivédésének lehetőségei, úgy hajlandóvá válhat engedményeket tenni. Ezek alapján egy terrorista szervezet gyorsabban elérheti a stratégiai céljait, ha sikerül a támadásainak következményeit növelni, és erre a nemzetközi visszhangot kiváltó könnyű célpontok,

³⁷⁰ NGO (Non-Governmental Organization): nem kormányzati szervezet (nonprofit szervezet) bármilyen nonprofit, önkéntes állampolgári csoport, amelyet helyi, nemzeti vagy nemzetközi szinten szerveznek.

³⁷¹ IRA – Irish Republican Army, Ír Köztársasági Hadsereg teljes nevén Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg, vagy ír nyelvű elnevezése után Írország önkéntesei. Olyan illegális szervezet, amely azt akarja, hogy Észak-Írország politikailag független legyen az Egyesült Királyságtól, és egyesüljön az Ír Köztársasággal, és a múltban terrorizmussal küzdött célja elérése érdekében.

³⁷² „Baszkföld és Szabadság” a baszk Euskadi ta Askatasuna rövidítése. Baszk szeparatista szervezet Spanyolországban.

³⁷³ Brian Michael Jenkins a RAND Corporation elnökének vezető tanácsadója, számos könyv, jelentés és cikk írója a terrorizmussal kapcsolatos témákban. 1996-ban Clinton elnök kinevezte a Fehér Ház repülésbiztonsági és védelmi bizottságába. 1999-től 2000-ig a Terrorizmus Nemzeti Bizottságának tanácsadójaként szolgált, 2000-ben pedig az Egyesült Államok Főigazgatóságának tanácsadó testületébe nevezték ki. Kutató munkatárs a Mineta Közlekedési Intézetben, ahol folyamatos kutatást irányít a felszíni szállítások elleni terrorista támadásokkal szembeni védelmére.

³⁷⁴ JENKINS, Brian Michael: The New Age of Terrorism. McGraw-Hill Companies, Inc. 2006. 118. URL.: <https://www.rand.org/pubs/reprints/RP1215.html> (letöltve: 2020.03.07.)

³⁷⁵ HORVÁTH – CSABA: i. m. (2012.)

azokon belül is rendkívül hatásos eszközök lehetnek a turizmus és a szállodaipar elleni támadások végrehajtása.³⁷⁶

Emellett – elsősorban a nyugat-európai országokra jellemzően –, megjelent egy új, korábban szokatlan elkövetői kategória, a helyi, radikalizálódott vallási szélsőséges merénylő. Az internet és a közösségi média világában számos helyi, sok esetben pszichiátriai előzményekkel és nagyon gyakran bűnözői múlttal rendelkező, másod-, vagy harmad-generációs bevándorlót sikerült radikalizálni terrorista támadások elkövetésére. Ugyanakkor, a terrortámadások „bekerülési költsége” folyamatosan csökkent az elmúlt években. Míg a 2001. szeptember 11-i terrortámadás összköltsége körülbelül 150 millió Ft-nak megfelelő összeg volt, addig az elmúlt évek nyugat-európai támadásainak már szinte nincs költsége. Az elkövetők sok esetben lopott autóval és egy késsel hajtják végre cselekedeteiket (...). Az al-Kaida³⁷⁷, vagy az Iszlám Állam³⁷⁸ követőinek szánt kiadványaiban az egyszerű, gyorsan megtervezhető, eszközigénnyel nem járó támadásokra buzdítanak.³⁷⁹ Az ilyen típusú elkövetők a „legpuhább” célpontokat választják elsősorban a képességbeli korlátaik miatt, mint például a közterületen, forgalmas és viszonylag zsúfolt helyen tartózkodó nagyszámú civil személyt.

A képesség és az indíték³⁸⁰

Egy terrorista szervezet által kiválasztásra kerülő célpontot és támadási módszert, alapvetően a képesség és az indíték függvényeként írhatjuk le. Képesség alatt értjük a támadó, vagy támadók adottságait, így a terrorista szervezet által nyújtott támogatást, képzettségüket, helyismeretüket, a rendelkezésre álló fegyverzetet, felszerelést, logisztikai lehetőségeiket, röviden azt, hogy az adott helyszínen milyen típusú és mértékű támadást képesek véghezvinni. Az indíték pedig a támadás elkövetésétől várható haszon, amit elsősorban a célpont értéke és milyensége határoz meg.

A támadás célpontjának a kiválasztása tehát ezen, a képesség-haszon elv alapján működik. A bevezetett biztonsági intézkedésekre válaszul történő változtatások a terrorista szervezetek taktikaiban – mint a gépeltérítések számának csökkenése, miután bevezették az utasok fém-detektorral való rutinellenőrzését, vagy adott célpontok külső

³⁷⁶ SANDLER, Todd – ENDERS, Walter: Economic Consequences of Terrorism in Developed and Developing Countries: An Overview. In: Terrorism, Economic Development, and Political Openness. KEEFER, Philip – LOYAZA Norman (eds.) Cambridge University Press, Cambridge, 2008. 17–47. DOI: 10.1017/CBO9780511754388.002

³⁷⁷ Al-Kaida, arab al-Qā'idah („bázis”), széles alapú militáns radikális iszlamista szervezet, amelyet a gazdag szaúd-arábiai vállalkozó, Oszáma bin Ládén hozott létre 1988-ban a Szovjetunió ellen Afganisztánban harcolt veteránokból.

³⁷⁸ Az ISIS (Irak és Szíria iszlám állama), más néven ISIL (Irak Iszlám Állam és a Levant) néven különös erőszakos ideológiával rendelkező szunnita dzsihadista csoport, amely kalifátusnak nevezi magát, és vallási hatalommal rendelkezik minden muszlim felett.

³⁷⁹ Azt sem szabad elfelejteni, hogy ma már nehezebb Európában robbanóanyagot, kézfegyvert beszerezni és azzal közlekedni, így ez is hozzájárul a terrorista elkövetési módszerek változásához, plusz a szállodai kávézókat, már sok esetben fizikai akadályokkal is védik, így gépkocsival sem olyan könnyű már behajtani.

³⁸⁰ LIBICKI, Martin C. et al.: Exploring Terrorist Targeting Preferences. RAND Corporation, Santa Monica, 2007. URL.: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2007/RAND_MG483.pdf (letöltve: 2020.03.07.)

védelmi gyűrűjének megerősítése után áttérés az aknavető támadásokra – értelemszerűen mutatja a terrorista szervezetek érzékenységet és ésszerű alkalmazkodását a biztonsági intézkedések által megnövekedett kockázatra.³⁸¹ A célponttá válás megelőzése ezek alapján a képesség-igény növelésével megerősített védelem, vagy a várt haszon lehetőségének csökkentésével lehetséges.³⁸²

A terrorista támadási ciklus³⁸³ elméleti megközelítése

Akár nemzetközi terrorszervezetekről, vagy magányos elkövetőkről beszélünk, figyelemre méltó azonosságokat fedezhetünk fel az események tervezésében és előkészítésében.³⁸⁴ A terrorista-támadási ciklus egymásra épülő, tematikus részekre bontható, melyből egy adott rész kimaradhat, felcserélődhet, vagy megváltozhat. A ciklus részeinek végrehajtására fordított idő is nagyban eltérhet, ugyanis egyes terrorcselekmények megtervezése és végrehajtása akár órák, vagy napok alatt történik, míg egy nagyobb támadás megtervezésére fordított idő hónapokig, vagy évekig is eltarthat. Esetenként a támadók, már előzetesen kiválasztanak egy támadási módot és ahhoz keresnek megfelelő célpontot, míg más esetekben a kiválasztott célpont sebezhetősége alapján dolgozzák ki a támadás legmegfelelőbb módját.

Miért fontos a terrorista támadási ciklus ismerete a szállodák szempontjából? A támadások megtervezéséhez a terrorista szervezeteknek is információra van szükségük. Ha egy szállodát azonosították a támadás célpontjaként részletes információgyűjtést fognak folytatni, annak érdekében, hogy támadási tervet tudjanak készíteni. Ez a terrorista támadási ciklus azon része, ahol a szállodának még lehetősége van a támadást megelőzni vagy elterelni azzal, hogy időben észleli az ellene folytatott információgyűjtést.

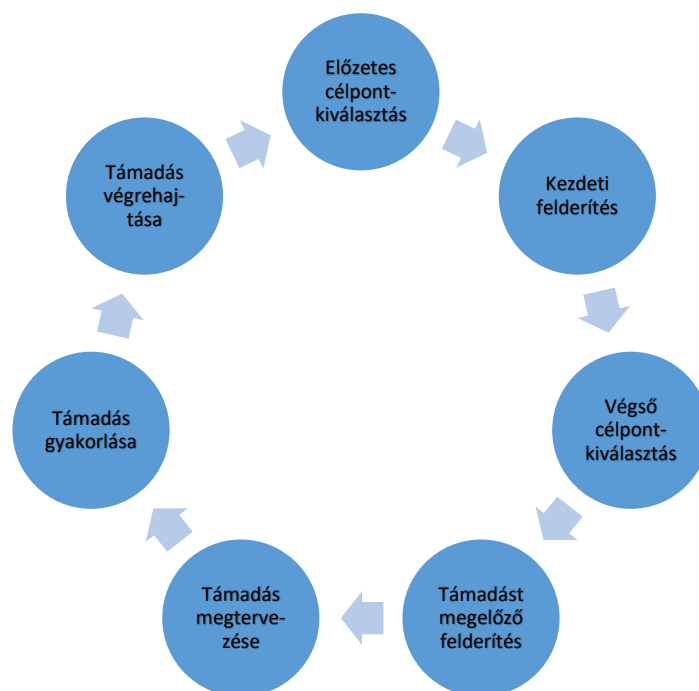
Terrorista támadási ciklus:

³⁸¹ MORRAL, Andrew R. – JACKSON, Brian A.: Understanding the Role of Deterrence in Counterterrorism Security. RAND Corporation, Santa Monica, 2009. 7. URL.: https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP281.html (letöltve: 2020.03.07.)

³⁸² A képesség és az indíték elemzésénél további lényeges körülmény a szállodai személyzet – munkaviszony létesítése kori és annak fennállása alatti visszatérő – ellenőrzése. További tény, hogy a közeli szállodákba helyi állampolgárok (ha nem ott dolgoznak) be se mehetnek, a szállodákhoz tartozó tengerpartot pedig lekerítették, sőt megakadályozzák, hogy - illetéktelen személyek - csónakkal kiköthessenek a szállodánál.

³⁸³ A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century. Handbook No. 1 (Version 5.0). US Army Training and Doctrine Command TRADOC G2, Fort Leavenworth, Kansas, 2007. URL.: <https://fas.org/irp/threat/terrorism/> (letöltve: 2020.03.07.)

³⁸⁴ STEWART, Scott: Detection Points in the Terrorist Attack Cycle. Stratfor Worldview, 1/3/2012. URL.: <https://worldview.stratfor.com/article/detection-points-terrorist-attack-cycle> (letöltve: 2020.03.07.)

1. számú ábra: Terrorista támadási ciklus folyamatára magyar nyelvű fordítása. URL.: <https://www.dni.gov/nctc/jcat/index.html> (letöltve: 2020. 03. 07.)

1. **Az előzetes célpontkiválasztás**³⁸⁵ során valósul meg az elsődleges információk begyűjtése, a célpontok osztályozása, sebezhetőségeik vizsgálata.
2. **A kezdeti felderítés**³⁸⁶ során a célpont védelmi képességeinek megállapítása, a lehetséges kockázatok elemzése történik. A Marriott International³⁸⁷ összesítése szerint a legtöbb támadás reggel 06:00 és 09:00, vagy este 18:00 és 21:00 között történik. Ekkor van általában a szolgálatváltás, illetve ekkor tartózkodnak a legtöbben a szálloda közösségi tereiben, az étteremben és a bárban. A védelem megtervezésekor szükséges figyelembe venni a támadók által használt célpont kiválasztási ismérveket. Egy kevésbé vonzó célpont esetében a látható biztonsági elemek és intézkedések eredményeképpen a támadók más, puhább célpont után kezdenek el kutatni. Egyes szakértők szerint „a cél nem gyorsabban futni a medvénél, hanem csak a másik személynél”³⁸⁸.
3. **Végső célpontkiválasztás**³⁸⁹ során a további felderítést és a támadás kivitelezésének költség/haszon mérlegelésű megtervezését végzik. Felmérik a

³⁸⁵ JCAT Counterterrorism Guide for Public Safety Personnel, Preliminary target selection. 1/12/2009. URL.: <https://www.dni.gov/nctc/jcat/index.html> (letöltve: 2020.03.07.)

³⁸⁶ JCAT 2009. Initial surveillance

³⁸⁷ Több mint 6500 szállodából álló nemzetközi szállodalánc. Honlapja elérhető: <https://www.marriott.com/>

³⁸⁸ JCAT 2009. The Terrorist Attack Cycle

³⁸⁹ JCAT 2009. Final target selection

sikeres támadás lehetséges károkozását és nemzetközi médiavisszhangját, valamint hogy az eredmény egyezik-e a szervezet céljával és demonstrálja-e annak erejét.

4. **Támadást megelőző felderítésben**³⁹⁰ esetenként részt vesznek a majdani támadást végrehajtó személyek is.³⁹¹ Megerősítik, vagy cáfolják az előzetesen gyűjtött információkat és olyan részletességű információkat gyűjtenek, melyek alkalmasak a konkrét támadás megtervezésére.
5. **A támadás megtervezésekor**³⁹² kockázatelemzéseken alapuló támadási terveket dolgoznak ki, beszerzik a támadáshoz szükséges fegyvereket, felszereléseket, összeállítják a támadó egységeket és megállapítják a művelethez szükséges egyéni képességeket (nyelvtudás, fegyverkezelés, robbanóanyagok ismerete, járművezetési képesség, navigációs ismeretek). A terrorcselekmény titkosságának megőrzése végett sok esetben a támadókat csak az utolsó pillanatban igazítják el részletesen a műveletről, vagy csak a támadó egység egy része tud róla – azok, akik részt vettek a felderítésben is (megjegyzés: ma már lehetőséget biztosítanak a módosításra, ha a végrehajtók a helyszínen indokoltnak tartják, így mára, ez mereven már nem fogható fel, lásd a párizsi stadion elleni támadást).³⁹³
6. **A támadás gyakorlása**³⁹⁴ **során**, mint a hagyományos katonai műveleteknél, sok esetben elpróbálják a támadást annak érdekében, hogy növeljék a sikeres végrehajtás esélyét, teszteljék a kidolgozott terv megvalósíthatóságát és kizárják az előre nem látható hibákat.
7. **A támadás végrehajtása.**³⁹⁵ A terrortámadás előtti felvonulás során a támadók elhagyják rejtékhelyeiket, magukhoz veszik a fegyvereiket és a robbanóanyagot, és megindulnak a támadás végrehajtásának a helyszínére. Amennyiben a terrorelhárító és rendvédelmi szervek nem tudták eddig megakadályozni őket, a terrorcselekményre mindenképpen sor fog kerülni, azaz egy támadás megakadályozása érdekében a rendvédelmi szerveknek a támadás végrehajtásának megkezdése előtt kell megszakítani a ciklust. A megkezdett terrorcselekmény rendszerint sikerrel jár, így a támadás hatását, a lehetséges áldozatok számát, csak az előzőleg kidolgozott, hatékony védelmi intézkedések csökkenthetik.³⁹⁶
8. **Menekülés és az eredmények kiaknázása.**³⁹⁷ A támadók, a begyakorolt terv szerint megpróbálnak elmenekülni, kivéve, ha öngyilkos támadásról van szó. Az eredmények kiaknázásával kapcsolatos tevékenység morálisan (is) meglehetősen

³⁹⁰ JCAT 2009. Pre-attack surveillance

³⁹¹ Amennyiben a megelőző felderítést így hajtják végre, akkor nagyban elősegítik cselekményük későbbi rekonstruálását, hiszen a kamerák már felvették a gyanúsítottakat. „Rutinosabb” szervezeteknél a végrehajtók nem mutatkoznak előzetesen a célterületen.

³⁹² JCAT 2009. Planning

³⁹³ STEWART: i. m. (2012.)

³⁹⁴ JCAT 2009. Rehearsal

³⁹⁵ JCAT 2009. Deployment and attack

³⁹⁶ Special Security Report: The Militant Threat to Hotels, Stratfor Worldview, 2009. 10.

³⁹⁷ JCAT 2009. Escape and exploitation

vitatható eleme a hatásadász médiatevékenység, mely „hallgatólagosan” segíti hozzá a terrorista szervezeteket, céljaik eléréséhez.

Mumbai³⁹⁸ terrortámadás, 2008. november 26.

A potenciálisan legnagyobb kárt okozó terrorcselekmények az úgynevezett komplex, összetett támadások. Ezen támadások kivitelezése alapos tervezést, több erőforrást, szervezést és kiképzett, harcászati elvekben jártas támadóegységet igényel, így jellemzően csak a megfelelő támogatással rendelkező szervezetek képesek végrehajtani. Komplex támadásokkal azokban az esetekben találkozunk, amikor a terrorszervezet eleve egy kemény célpontot tervez megtámadni és számol annak a védelmi képességeivel, vagy a szervezet képességei lehetővé teszik egy jól koordinált, akár egyszerre több célpont elleni akció végrehajtását.

Ilyen támadás volt a 2008. november 26-i Mumbai-i terrortámadás, ahol a Lashkar-e-Taiba³⁹⁹, a Tiszták Hadserege elnevezésű pakisztáni vallásos szervezethez, a Markaz-ud-Dava-val-Irsad fegyveres szárnyához tartozó, tíz főből álló egység több célpont elleni akciót hajtott végre. A városban, amely India pénzügyi és kereskedelmi központja, a támadás során 175 ember vesztette életét és több mint 300 ember sérült meg. Mindegyik célpont puha célpontnak tekinthető és az öt kiemelt célpont közül kettő szálloda volt. A terrortámadásról már számtalan elemzést publikáltak, amelynek elsősorban az az oka, hogy a komplex támadás során sikerült a metropolisz életét három napig megbénítani.⁴⁰⁰ Jelen tanulmány pedig azért foglalkozik az előbbieket miatt tankönyvbe illő esettel, mert a célpontok közt szállodák is szerepeltek.

Mumbai, mint szimbolikus célpont, a tengerről is megközelíthető, ami megnehezítette a támadók érkezésének felderítését és növelte a meglepésből fakadó előnyöket.

A városban belüli elsődleges célpontok:

- Taj Mahal Palace⁴⁰¹ és Trident Oberoi⁴⁰² szállodák (két közismert szálloda, amelyben számtalan nyugati és a helyi elithez tartozó személy tartózkodik, és amelyek megtámadása garantálta a nemzetközi médiavisszhangot),
- Nariman ház⁴⁰³, a Chabad zsidó szervezet helyi központja (az iszlám radikalista terrorszervezetek számára ideológiai célpont),

³⁹⁸ Mumbai, korábban Bombay, város, Maharashtra állam fővárosa, India délnyugati részén. Ez az ország pénzügyi és kereskedelmi központja, és fő kikötője az Arab-tengeren.

³⁹⁹ FERWAGNER Péter Ákos et al.: Terrorista szervezetek lexikona. Gavriló Princípről Oszama bin Ladenig. Maxim Könyvkiadó Szeged 2003. 270.

⁴⁰⁰ HORVÁTH L. Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Bp., 2014. 125–134.

⁴⁰¹ The Taj Mahal Palace, Mumbai. Honlapja elérhető: <https://www.tajhotels.com/en-in/taj/taj-mahal-palace-mumbai/>

⁴⁰² The Oberoi Hotel, Mumbai. Honlapja elérhető URL.: <https://www.oberoihotels.com/hotels-in-mumbai/>

⁴⁰³ A Narimán-ház, amelyet Chabad-háznak jelöltek, egy ötszintes mérföldkő a Colaba környékén, Dél-Mumbai területén, Maharashtra, India. Az épületben Chabad-ház volt, egy zsidó tájékoztató központ, amelyet Gavriel és Rivka Holtzberg vezettek. Az épület részei: oktatási központ, zsinagóga, szálló.

- Chhatrapati Shivaji központi pályaudvar⁴⁰⁴, a Leopold Café⁴⁰⁵, és a Cama & Albless kórház⁴⁰⁶ (olyan puha célpontok, ahol sok ember tartózkodik zsúfoltan, kis területen és ahol a legnagyobb számban tudnak áldozatokat szedni).

A támadás megerősítette, hogy a terrorszervezetek képesek stratégiai szinten tervezni. Céljaik között szerepelt az India-Izrael, valamint az India-Pakisztán közötti kapcsolatok rombolása, megmutatni a világnak és ezáltal inspirálni a nemzetközi iszlamista terrorszervezeteket, hogy képesek Pakisztánon kívül is ilyen léptékű művelet végrehajtására, és megerősíteni a Lashkar-e-Taiba szervezetet. A támadásukkal képesek voltak hatvan órára, egy húszmilliós várost sakkban tartani, mindezt a világ szeme láttára.⁴⁰⁷

A tízfős – fiatal pakisztáni férfiakból álló – egység a tenger felől érkezett, miután elraboltak egy indiai halászhajót és megölték a legénységét, majd a partot két felfújható gumicsónakon közelítették meg. Az egyetlen, fogságba esett túlélő Azam Amir Kaszav⁴⁰⁸ beszámolója alapján a támadást megelőzően nem ismerték egymást, elszigetelten tartották őket. Mindegyikük kínai gyártmányú gépkarabéllyal⁴⁰⁹, 7 teli tárral, 8-10 kézigránáttal, egy 9 mm-es maroklőfegyverrel és egy időzítővel ellátott – RDX⁴¹⁰ robbanóanyagból készített, és a repeszhatás növelése érdekében fémgolyókat tartalmazó – házi robbanószerkezettel volt felszerelve. Ezen kívül vittek magukkal több száz tartalék löszert is.

A támadás komplex és meglepően jól koordinált volt, egymást követő és mobilitásra építő feladatokból állították össze. Több kisebb egység egyszerre több célpontot támadott, melyek során – meghatározott célpontok ellen – lőfegyveres támadásokat hajtottak végre, gépjárműveket raboltak, az utcákon lövöldöztek, robbanószerkezeteket hoztak működésbe, épületeket foglaltak el és túszoikat ejtettek. A terrorszervezetektől korábban szokványosak voltak a rejtett robbanószerkezettel elkövetett, vagy öngyilkos merénylős támadások, illetve a lőfegyveres támadások, azonban a különböző taktikák ilyen szintű komplex alkalmazása új elemnek bizonyult.

Azáltal, hogy kisebb csoportokban támadták a célpontokat és egyik célponttól mozogtak a másikig összezavarták a rendvédelmi erőket és nagyobb támadóegység látszatát tudták kelteni. A késleltetett gyújtóval ellátott robbanószerkezetek, melyek csak a helyszín

⁴⁰⁴ A Chhatrapati Shivaji pályaudvar India legforgalmasabb vasúti fejpályaudvara Mumbaiban. Az ország 16 vasúti zónájából ez bonyolítja a legnagyobb forgalmat. Mumbai több elővárosi vonala is itt halad át, ami a távolsági vonatok mellett a forgalom zömét adja.

⁴⁰⁵ A Leopold kávézó és bár egy hatalmas és népszerű étterem és bár a Colaba Causeway-en, Mumbai Colaba területén, India, a Colaba rendőrségtől szemben.

⁴⁰⁶ A Cama & Albless Kórház (eredetileg csak a Cama Kórház) nőknek és gyermekeknek szánt kórház Indiában, Mumbai városában, 367 ágygal.

⁴⁰⁷ RABASA, Angel et al.: The Lessons of Mumbai. RAND Corporation, Santa Monica, 2009. 8. URL.: https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP249.html (letöltve: 2020.03.07.)

⁴⁰⁸ Vádat emelnek a mumbai merénylő ellen. MTI/honvedelem.hu 2009.02.26. URL.: <https://honvedelem.hu/cikk/vadat-emelnek-a-mumbai-merenylo-ellen/> (letöltve: 2020.03.07.)

⁴⁰⁹ Az 56-as típus, egy 7,62 × 39 mm-es puska, a szovjet tervezésű AK-47 támadó puska kínai változata.

⁴¹⁰ Hexogén (RDX, cyclonite, ciklonit, ciklotrimetilén-trinitramin), említik még RDX vagy cyclonite néven is. Vegyileg ciklotrimetilén-trinitramin. Fizikai és kémiai tulajdonságai alapján szilárd, fehér, kristályos anyag, sűrűsége 1,82 g/cm³, stabilan tárolható, nagyhatású, brizáns, nagy erejű robbanóanyag.

elhagyása után robbantak fel, tovább növelték a zűrzavart. A több célpont egy időben való megtámadása által folyamatosan túlbecsülték a támadóegység méretét, amely megnehezítette a hatóságok számára a helyzetértékelést, és amelyet tovább rontottak a terrortámadások esetén szokásos téves jelentések érkezése. A támadó csoportok kis létszáma korlátozta képességeiket a rendvédelmi erőkkel vívott tűzharcok során, így ha nagyobb tűzerővel találták szembe magukat megszakították a harcot és tovább haladtak a következő célpont felé.⁴¹¹

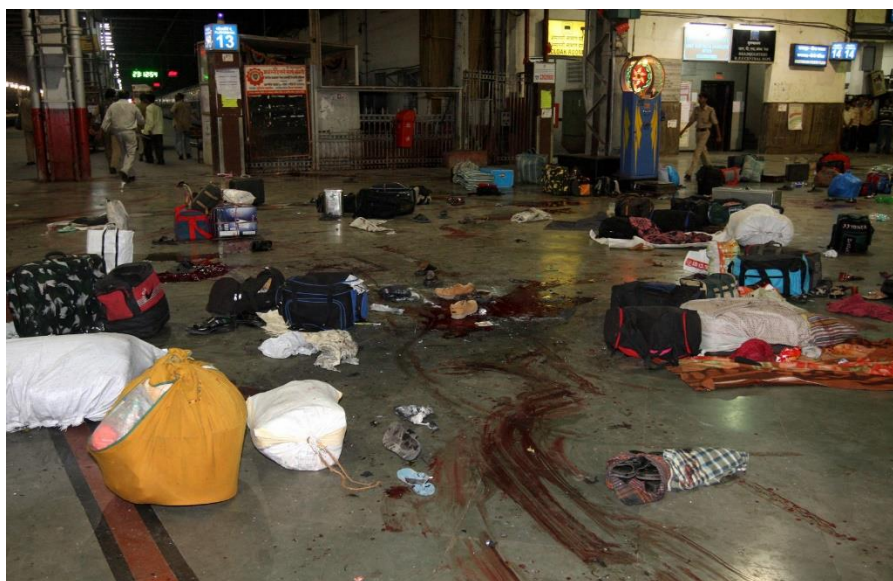

2. számú ábra: A mumbai támadás célpontjai. URL.: <https://www.britannica.com/event/Mumbai-terrorist-attacks-of-2008> (letöltve: 2020. 03 07.)

A partraszállást követően, a támadók három darab két fős és egy darab négy fős csoportra oszlottak. A legnagyobb, négy fős csoport feladata volt a Taj Mahal Palace szálloda elleni támadás, ez is mutatja a célpont kiemelt jelentőségét. Az egyik két fős csoportnak a pályaudvar és a kórház, a másodiknak a Nariman ház, a harmadiknak pedig a Trident Oberoi szálloda volt a célpontja.

A pályaudvart és a kórházat támadó csoport, miután tüzet nyitott a pályaudvaron, elrabolt egy gépjárművet, megtámadta a kórházat, miközben többször tűzharcba keveredett a rendvédelmi erőkkel. Végül az egyik tagját lelőtték, míg társa sérülten, fogságba esett. Ez a csoport okozta az összes áldozat egyharmadát és az ő céljuk – ellentétben a többi csoporttal –, nem a külföldiek, hanem egyszerű indiai állampolgárok meggyilkolása volt; ezt támasztják alá a számukra kijelölt célpontok is.

⁴¹¹ RABASA: i. m. (2009) 5.

3. számú ábra: Chhatrapati Shivaji vasútállomás a terrortámadást követően, URL.: <https://www.britannica.com/event/Mumbai-terrorist-attacks-of-2008> (letöltve: 2020. 03. 07.)

A Nariman házat támadó csoport tagjai kézigránátokat dobtak a házzal szemben lévő benzinkútra, majd behatoltak az épületbe, ahol túsokat ejtettek és a védekezésre felkészülve elbarikádozták magukat. Az indiai különleges erők többórás tűzharc során végeztek mindkét támadóval és visszafoglalták a házat, de a terroristák addigra már öt tüsszal végeztek.

A harmadik csoport a partraszállást követően a Trident Oberoi szállodába ment, ahol válogatás nélkül nyitottak tüzet a bent tartózkodókra és túsokat ejtettek. A médiának tett nyilatkozatban azt állították, hogy heten vannak az épületben és azt kérték, hogy India bocsássa szabadon az összes mudzsahid (dzsihadista harcos) rabot a foglyokért cserébe. Az épület ostroma – amely során mindkét támadó meghalt – tizenhét órán át tartott. A szállodában tartózkodók közül harmincan vesztették életüket.

A négy fős csoport tagjai közül ketten – úton a Taj Mahal Palace szálloda felé –, először a zsúfolt Leopold Café-ban álltak meg. Helyet foglaltak az étteremben, majd nem sokkal később elővették fegyvereiket a hátizsákjukból és tüzet nyitottak. A támadást követően, a két támadó folytatta útját a Taj Mahal Palace szálloda felé, ahova sokan menekültek be az utcáról. A csoport másik két tagja ekkor már az épület halljában tartózkodott, a recepció pult közelében, és ahogy nőtt a hallban lévő tömeg eltávolodtak egymástól, majd elővették ők is a fegyvereiket és tüzet nyitottak. Egyikük a szállodában lévő Louis Vuitton bolt felé ment, a másik a kávézóba, majd az úszómedencéhez és útközben tüzeltek mindenkire. Az emeletre vezető lépcsőnél találkoztak és bevárták a szálloda hátsó bejáratán át érkező két másik tagját a csoportnak, akik a Leopold Café-ból érkeztek. Együtt elindultak fel a lépcsőn, miközben kézigránátokat dobtak maguk mögé a lépcsőn lefelé. Az ötödik emeleten felrobbantották az egyik robbanószerkezetet, majd elkezdtek túsokat szedni és tovább mentek a hatodik emeletre, ahogy egy időre elbarikádozták magukat. Közben megérkezett a szállodába az első két rendőr, akik csatlakoztak a második emeleten, a kamerahelyiségben lévő biztonsági őrokhöz. Az eseményeket és a

támadók mozgását figyelemmel tudták követni, de a támadók létszám- és tűzerőfölénye miatt nem tudták felvenni velük a harcot.⁴¹²

4. számú ábra: Taj Mahal Palace, Mumbai a terrortámadás idején. URL.: <https://www.indiatoday.in/india/story/mumbai-attacks-eleven-years-since-26-11-nation-remembers-terror-victims-1622599-2019-11-26> (letöltve: 2020. 03. 07.)

Az első éjszakán a tűzoltóknak sikerült kimenekíteniük kétszáz személyt az épületből. A következő napon bejelentették, hogy a szállodában lévő összes túszt kimenekítették, miközben kiderült, hogy vannak még bent túsok és két támadó. Az összecsapások során a támadók a rendvédelmi erők megtévesztése és az ellentámadás megnehezítése céljából tüzeket gyújtottak és folyamatosan változtatták pozíciójukat. Az épület visszafoglalása végül hatvan órát vett igénybe, amely során kétszázötven személyt menekítettek ki és harmincegyen veszítették életüket, továbbá a négy elkövető.

A 2008-as mumbai terrortámadás nem csak szállodák ellen irányult, ugyanakkor a támadás során látható, hogy itt is a szállodákat kiemelt, szimbolikus célpontként kezelték a nemzetközi sajtóvisszhang kiváltása és a nagyszámú külföldi áldozat okozása érdekében.

Megelőzés és védekezés

Mit tehetnek a szállodák a terrortámadások megelőzése és a védelmük megerősítése érdekében? „*Ahogy ők fejlődnek, nekünk is fejlődniünk kell*”, nyilatkozza Alan Orlob, a Marriott International szállodaipari óriáscég volt biztonsági igazgatója. Figyelemmel kell kísérni a terrorizmus változásait és lépést tartani velük, csökkenteni a sebezhetőséget és a szükséges mértékben keményíteni a puha célpontokat. A védelmi intézkedéseket és eljárásokat a változó kockázatokhoz kell igazítani, és ahogy a terrrorszervezetek fejlesztik a támadásaikat, a biztonsági szakembereknek fejleszteniük kell a megelőzésükre tett intézkedéseket.⁴¹³

⁴¹² ORLOB, Alan: Protecting soft targets in hostile environments. Recent attacks expose vulnerabilities. The Guardian, The Source of Antiterrorism Information, 2009/11. 4-7. URL.: <https://www.hsdl.org/?view&did=706275> (letöltve: 2020. 03. 07.)

⁴¹³ ORLOB: i. m. (2009.) 7.

Szállodák esetében igazán nagy kihívás a kényelem és vendégszeretet, valamint a biztonság közötti egyensúly megtalálása. Általánosan elmondható, hogy a szállodák nem szívesen vesznek tudomást a biztonsági kockázatokról, illetőleg ha tudomásuk is van róla, anyagi megfontolásokra hivatkozva vetik el azokat.

A védelem rétegei

Hagyományosan a szállodák három fő védelmi rétegeként a mechanikai-fizikai védelmi elemeket, a biztonságtechnikai rendszereket, valamint az élőerős védelmet és a biztonsági intézkedéseket különböztethetjük meg. Új és még kiaknázatlan elem a védelmi rétegek célzott információgyűjtéssel történő kiterjesztése annak megállapítására, hogy ki próbál információt szerezni az szállodáról. Az ilyen jellegű információgyűjtés, mint a védelem „külső héja” újszerű megközelítést igényel a szálloda valamennyi alkalmazottja részéről.

A veszélyeztetettség felmérése és értékelése

A biztonság megteremtésének alapvető feltétele a veszélyeztetettség objektív felmérésének képessége. Az alul értékelt veszély esetén felesleges kockázatnak teszik ki a szállodát, ami így válik a puha célpontok közül a „legpuhábbá”, a túlértékelt veszély pedig többletkiadást jelent a magas szintű biztonsági intézkedések költségei által.

A veszélyek és kockázatok dinamikusak, folyamatosan változnak, így az információszerzés és annak alapján az értékelésnek is folyamatosnak kell lennie, a veszélyekben bekövetkezett változást a védelmi tevékenységnek is azonnal követnie kell.⁴¹⁴ Az elemzés során felmérjük a gyenge pontokat és válaszként megfelelő intézkedéseket dolgozunk ki és léptetünk életbe, amiket folyamatosan tesztelünk, miközben már azonosítjuk az újabb kockázatokat.

A szállodák fizikai védelme és a biztonságtechnikai rendszerek

A szállodákban már minimálisan is elvárható, bűnmegelőzési céllal telepített fizikai védelmi elemek, biztonságtechnikai rendszerek akár egy terrorcselekmény megelőzésére és elterelésére is alkalmasak lehetnek, illetve csökkenthetik a potenciális áldozatok számát. Minden egyes hozzáadott, a biztonságot fokozó védelmi elem, vagy intézkedés, egy-egy egységnyt keményíthet a szállodán, mint célponton.

Alapvető védelmi elemek a megfelelő minőségű nyílászárók, tűzgátló ajtók, másodlagos mechanikus zárok és biztonságtechnikai berendezések, mint az elektronikus (lehetőleg online) zár, beléptető, CCTV⁴¹⁵, és rádiókommunikációs rendszerek, a nyitászérzékelők és támadásjelzők, de ide sorolhatjuk a tűzjelző és automata oltóberendezéseket is, mindezek szünetmentes energiaforrással történő ellátásával.

A védelem megtervezésénél a cél az épület gépjármű-, és személyforgalmának kontroll alatt tartása, az üzemi terület és a vendégtér elválasztása, az átjárás jogosultságához kötött korlátozása, a szintek közötti átjárás jogosultságához kötött korlátozása. A belépési ponton érkező személy, vagy gépjármű azonosításra alkalmas képrögzítése, a stratégiai pontokhoz és berendezésekhez való hozzáférés korlátozása és a közösségi terek kiemelt figyelemmel való kísérése.

⁴¹⁴ CHRISTIÁN László (szerk.): Létesítményvédelem. Nemzeti Közszerológati Egyetem, Bp., 2014. 10.

⁴¹⁵ A zárt láncú televízió (CCTV - Closed-circuit television), más néven videó megfigyelés, a videokamerák használata a jel továbbítására egy meghatározott helyre, korlátozott monitorkészleten.

A városi környezetben lévő szállodák ellen történt terrortámadások során magas a szétrobbanó üvegfelületek, az üvegszilánkok által okozott sérülések száma. A sérülések csökkentésének hatékony módja az üvegfelületek biztonsági fóliával való ellátása, mely nem csak robbanás esetén akadályozza meg a szilánkosodást, hanem védi az üvegfelületet bármilyen más fizikai sérüléstől is.

A fenyegetettség növekedésével arányosan, további védelmi eszközök telepítése szükséges. Az elsődleges szűrőként működő külső védelmi gyűrű akadályozza meg, hogy személyek vagy gépjárművek ellenőrizetlenül közelíthessék meg a szállodát. Kialakításakor, a környezetbe illő, olyan tereptárgyakat és sorompókat kell telepíteni, melyek képesek egy nagy sebességgel érkező jármű megfékezésére is. További védelmi eszközök a csomagátvizsgáló berendezések és fémdetektoros kapuk, robbanóanyag érzékelők.

Biztonsági intézkedések

Egy szálloda esetében a szakszerű vendéglátás már önmagában bűnmegelőzési hatással bír. Minden érkező személy üdvözlése és fogadása, a szálloda közösségi tereiben tartózkodó ismeretlen személyekkel való udvarias kommunikáció kezdeményezése, továbbá annak megakadályozása, hogy zsúfoltság és sor – lehetőség szerint ne – alakuljon ki a recepciós pultnál, az étteremben, vagy az épület más területein, mind olyan intézkedések, melyek az esetleges elkövetőket és támadókat eltántoríthatják szándékuktól.

Ha a szálloda alkalmazottai is rendelkeznek alapvető biztonságtudatossági ismeretekkel és észreveszik, jelzik a biztonsági szolgálatnak, ha bármi rendelleneset tapasztalnak, az óriási előnyt jelenthet egy terrortámadás megelőzésében.

A személyzetben tudatosítani kell egy esetleges támadás veszélyeit, következményeinek súlyosságát és felhívni figyelmüket, hogy a megszerzett ismeretek és azok alkalmazása a magánéletükben is előnyössé válhat. A képzéseknek tartalmaznia kell a szálloda krízismenedzsment tervének és biztonsági protokolljainak ismertetését, a vészhelyzeti teendőket, a elkövetők módszereit és azok felismerését, valamint beszélni kell a terrorizmus átalakulásáról, az új típusú veszélyekről, azok felismeréséről és jelzéséről. Megfelelő felkészítés esetén a személyzet fogja képezni a szálloda biztonságának egyik, hatékony jelzőrendszeri pillérét, ők lesznek azok, akiknek először feltűnik, ha a közvetlen munkakörnyezetükben bármi változás vagy gyanús esemény történik, hiszen ők ismerik a legjobban az adott környezetet.

A terrorizmus jeleinek részletes ismertetése nem tartozik jelen tanulmány tárgyába, de szállodák esetében példaként említhetjük:

- ha ismeretlen személyek hosszabb ideig vagy visszatérően megjelennek az épület körül,
- elhagyott gépjármű az épület környezetében,
- rendszámtábla nélkül vagy piszkos, nem látható rendszámtáblával érkező jármű,
- túlsúlyos jármű,
- csomagok nélkül vagy feltűnően sok vagy nehéz csomaggal érkező szállóvendég,
- az időjáráshoz képest feltűnően vastag ruházatban lévő személy,
- elhagyott csomag a szálloda területén,

- vendég, aki készpénzzel fizet olyan nagyobb tételekért, amikért rendszerint bankkártyával szokás fizetni,
- ha bárki nem vendég számára szükséges információkat kérdez a személyzettől; az épületet fényképező vagy arról rajzokat készítő személyek,
- vendégszobában hagyott nagyobb mennyiségű készpénz, térképek, alaprajzok, kábelek, elemek⁴¹⁶, fém alkatrészek, vegyszerek, lőszer, lőfegyver vagy lőfegyver alkatrészek, rádiókommunikációs eszközök,
- „Ne zavarjanak” tábla kitéve az ajtóra 24 óránál hosszabb ideig,
- idegen személyek üzemi területen azonosító nélkül.

Ezen felül egy hatékony biztonsági szolgálat, amely demonstratív és rejtett intézkedéseket kombináltan alkalmaz a már korábban tárgyalt statikus védelmi elemek és biztonságtechnikai rendszerek mellett, sikeresen előzheti meg nem csak egy bűncselekmény elkövetését, hanem egy esetleges terrortámadáshoz történő felderítést is. Ezek az intézkedések természetesen alacsony terrorfenyegetettség esetén bizonyulhatnak elegendőnek, ha a kockázatelemzés eredménye magasabb fenyegetettséget állapít meg, úgy további intézkedések bevezetése szükséges.

További fontos tényező az újonnan belépő és a meglévő alkalmazottak előzetes, majd meghatározott időközönkénti, folyamatos ellenőrzése, mert tapasztalatok alapján ők képviselik a biztonsági szempontból legmagasabb belső kockázatot.

Válságkezelési terv

Minden szállodának rendelkeznie kell válságkezelési tervvel. A terv elkészítése során kiemelten fontos, hogy egy valódi válsághelyzet során azt nem csak biztonsági szakemberek fogják használni, így a benne foglalt információkat logikusan felépítve, lehetőleg minél egyszerűbben és érthetően, személyre szabottan, a feladat és felelősségi körök pontos meghatározásával kell megírni.

Fontos megjegyezni, hogy a válságkezelési terv nem kizárólag a terrorveszélyre válaszul készül, noha az kiemelt részét képezi. A terv célja biztosítani a szükséges információhalmaz rendelkezésre állását bármilyen válsághelyzet esetére, előre kidolgozott protokollok által hatékonyabbá tenni annak kezelését, valamint a következményei felszámolását.

Minden szálloda válságkezelési terve egyénre szabott, abban általános irányvonalakat lehet felvázolni, de az akár egy városon belüli szállodák között is lényeges eltérések lehetnek. Azok az elemek, melyeknek célszerűen szerepelniük kellene valamennyi válságkezelési tervben az alábbiak:

- elérhetőségek (a központi szervezet, a szálloda vezetése, hatóságok, hibaelhárító és karbantartó cégek, beszállítók, hivatalok, nagykövetségek, szerződéses partnerek vagy bármilyen más szervezet vagy személy, akivel válsághelyzet esetén szükséges lehet kapcsolatba lépni),
- értesítési eljárás (ki kit, milyen esetben, miért és hogyan fog értesíteni),

⁴¹⁶ A robbanószerkezetek egyik leggyakoribb összetevője, amellyel a szállodák ellen elkövetett támadások majdnem minden esetben találkozunk, a 9 V-os elem.

- a szállodában tartózkodó személyek (hogyan állapítható bármelyik pillanatban, hogy hányan és kik tartózkodnak a szállodában (vendégek, alkalmazottak, látogatók stb.),
- a szálloda válságkezelési szervezetei, azok felépítése, működése, felelőssége,
- hol legyen a szállodában látható biztonsági személyzet (visszatartó erő),
- stratégiai pontok válsághelyzet esetén (vezetési pont, kiürítési pont, belső kiürítési pont, befogadó pontok és mindezek másodlagos vagy harmadlagos helyszínei),
- gyakorlatok válsághelyzetre való felkészülésre (hogyan, mire és milyen gyakorisággal),
- az épülettel kapcsolatos információk (az épület szerkezetéről, az elektromos-, légtechnika-, gáz-, víz-, informatikai-, biztonságtechnikai-, kommunikációs stb. rendszerekről),
- válsághelyzeti tartalékok (mi, hol és milyen mennyiségben),
- események rögzítése (mikor, hogyan és ki által),
- biztonsági protokollok konkrét vészhelyzetekre (természeti csapások, bűncselekmények, tűz, robbanás, zavargás, kiürítés, műszaki meghibásodások, balesetek, egészségügyi vészhelyzetek, terrorcselekmények),
- károk felmérése és helyreállítás (hogyan, miből, ki által, mennyi idő alatt).

1990-ben, az Amerikai Egyesült Államok panamai invázióját⁴¹⁷ követően Ed Fuller⁴¹⁸, a Marriott International egykori vezetője érezte először szükségét annak, hogy szükséges egy válságkezelési programot kidolgozni a szállodák számára⁴¹⁹, mert a Marriott szálloda vendégei – válságkezelési terv hiányában – a szálloda mosógépeibe és szárítógépeibe kellett elrejtőzniük a panamai katonák elől. Ezt követően a vállalat kidolgozott egy válsághelyzeti protokollt, amely segítséget nyújtott a szállodáinak, hogy megfelelően fel tudjanak készülni a válsághelyzetekre és kezelni tudják azokat. A 2001. szeptember 11-i támadások fordulóponthoz jelentettek a vállalat válságkezelési stratégiájában is, a kétezres évek elején – az amerikai Homeland Security Advisory System⁴²⁰-hez hasonlóan – létrehoztak egy veszélyeztetettség szint rendszert, amely öt kategóriába sorolta a veszélyeztetettséget és a szintekhez kötelező biztonsági intézkedéseket határozott meg. A minimálisan előírt biztonsági intézkedéseket a szállodák saját hatáskörben meghaladhatják. Ezek a biztonsági intézkedések nem nyilvánosak.⁴²¹ A vállalat napjainkban is ezt a rendszert használja, amely folyamatos fejlődésen ment keresztül az évek során, válaszul a szállodák ellen történt terrortámadásokra világszerte.

⁴¹⁷ SCHWALLER, Shannon: Operation Just Cause: the Invasion of Panama, December 1989. Army Heritage and Education Center. Published: 17/11/2008. URL.: https://www.army.mil/article/14302/operation_just_cause_the_invasion_of_panama_december_1989 (letöltve: 2020.03.07.)

⁴¹⁸ A Marriott International volt elnöke, tanácsadó, szerző és előadó.

⁴¹⁹ A Marriott International, mint a világ legnagyobb szállodaipari vállalata (több mint 6000 szálloda a világ 122 országában), élen jár a válsághelyzeti protokollok kidolgozásában.

⁴²⁰ Az Amerikai Egyesült Államok belbiztonsági tanácsadó rendszere, egy színkóddal ellátott terrorizmus-fenyegetési tanácsadó skála volt.

⁴²¹ ORLOB, Alan: Lessons from the Mumbai Terrorist Attacks, Part II. Statement before the Senate Committee on Homeland Security & Government Affairs on Behalf of the Real Estate Roundtable American Hotel and Lodging Association, 2009a. 98-99. URL.: <https://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/012809Orlob.pdf> (letöltve: 2020.03.07.)

Együttműködés a terrortámadások megelőzése érdekében

A terrorveszély kivédésére tett egyik legfontosabb lépés a magánszektor szereplői, valamint az állami és magánszektor közötti szoros együttműködés. A bűnmegelőzési és bűnügyi szempontok figyelembe vételével közös érdekünk, hogy megakadályozhatók legyenek a terrortámadások, amelyek nem csak az adott szállodának, az ország, vagy a régió turizmusának okozhatnak kárt, de az állam-, és társadalmi rendet is veszélyeztetik. A nemzetközi turizmusnak, mint potenciális célpontnak, kiemelt szerepe van a társadalmi jelzőrendszer működésében is, hiszen egy esetleges támadást előkészítő szervezet nagy eséllyel fogja valamilyen formában igénybe venni annak szolgáltatásait.

2008. júliusában találkoztak először nyolc nagy nemzetközi szállodalánc biztonsági igazgatói Washingtonban annak érdekében, hogy információkat és biztonsági megoldásokat osszanak meg egymással és lefektessék a jövőbeni együttműködés alapjait. A szállodaipar szereplői is megértették, hogy ha egy terrortámadás bármelyik szálloda elleni bekövetkezése, az nem csak az adott szállodára fog káros hatást gyakorolni, hanem az egész szállodaiparra.⁴²² Egy kiemelt támadás vagy több, egymást követő terrorcselekmény már egy egész ország turizmusát akár végzetesen is visszavetheti.

Mit tehet a szállodaipar?

2016-ban a Párizsba látogató vendégek száma – a terrortámadások eredményeképpen –, 1,5 millióval esett vissza, a turizmus visszaesése pedig 0,2 százalékponttal csökkentette Franciaország gazdasági növekedését ebben az évben.⁴²³ A francia turizmus viszonylag rövid idő alatt helyreállt a támadások után, de esetleges további terrorcselekmények adott időn belül sokkal nagyobb kárt okozhattak volna.

Rohan Gunaratna⁴²⁴, az ICPVTR (International Centre for Political Violence and Terrorism Research⁴²⁵) vezetője szerint a szállodaiparnak azzal a tudattal kell folytatnia a tevékenységét, hogy a terrortámadások bekövetkezése elkerülhetetlen, ezért rugalmasan kell a biztonság kérdésköréhez viszonyulnia. Ennek a paradigmaváltásnak része a biztonság, működésük összes területébe történő beépítése, a biztonsági szempontok figyelembevétele már a szállodák tervezésekor és az építészeti megoldásoknál, a

⁴²² ORLOB, Alan: i. m. (2009a.) 93.

⁴²³ KOTTASOVÁ, Ivana: Tourists are returning to Paris after attacks. CNN Money, 2017. 08. 23. URL.: <http://money.cnn.com/2017/08/23/news/economy/paris-france-tourism-bounce-back/index.html> (letöltve: 2020.03.07.)

⁴²⁴ Rohan Gunaratna, a terrorizmus nemzetközi szakértője és a szingapúri Nanyang Technológiai Egyetem Politikai Erőszak és Terrorizmus Kutató Nemzetközi Központjának (ICPVTR) vezetője.

⁴²⁵ A politikai erőszak és a terrorizmus kutatásának Nemzetközi Központja (ICPVTR) a szingapúri Nanyang Technológiai Egyetem S. Rajaratnam Nemzetközi Tanulmányok Iskolájának (RSIS) szakterülete. Az ICPVTR kutatási, képzési és tájékoztatási programokat folytat, amelyek célja a politikai indíttatású erőszak veszélyének csökkentése és annak a nemzetközi rendszerre gyakorolt hatásainak enyhítése. A központ arra törekszik, hogy az akadémiai elméletet integrálja a gyakorlati ismeretekbe, ami elengedhetetlen a politikailag motivált csoportok fenyegetéseinek teljes és átfogó megértéséhez. A központ tudományos szakemberek, vallástudósok és mások dolgoznak. A központ kulturális és nyelvi szempontból sokrétű, funkcionális és regionális elemzőkből, valamint ázsiai, a Közel-Kelet, Afrika, Európa és Észak-Amerika muszlim vallástudósaiból áll.

személyzet kiválasztásánál és oktatásánál. Hatékonyabb biztonsági intézkedések és válságkezelési tervek kialakítása szükségesek, amelyekbe be kell vonni az állami rendvédelmi és terrorelhárító szerveket is.⁴²⁶

A szállodaipar idejemúlt szemlélete szerint a biztonság hiábavaló kiadás, amely növeli a kiadásokat anélkül, hogy a bevételhez bármit hozzátenne. A szállodák elleni terrortámadások igazolják a befektetők és a szállodatulajdonosok számára azt, hogy a biztonságra fordított kiadások megtérülnek. Magas fenyegetettség esetén a vendégek nem a legjobb éttermeket vagy a legjobb szobákat keresik, hanem a legbiztonságosabbakat. Minél magasabb a veszély, annál több vendég fogja választani azokat a szállodákat, ahol kiemelt biztonsági intézkedéseket alkalmaznak.

Magyarország terrorveszélyeztetettsége alacsony, ugyanakkor számolni kell a külföldi eredetű fenyegetettséggel, valamint az Európában történt terrorcselekmények hazánkat is érintő biztonsági és gazdasági következményeivel.⁴²⁷ Egy terrorcselekmény bekövetkezésének lehetősége Budapesten nem összevethető más európai fővárosok, mint Párizs, Brüsszel, vagy London veszélyeztetettségével, de egy esetlegesen bekövetkező terrortámadás hatalmas töréspontot jelentene az egész ország és az országba irányuló turizmus számára.

A szálloda és vendéglátóipar szereplői közötti biztonsági együttműködés fóruma hazánkban a Magyar Szállodák és Éttermek Szövetségének a Biztonsági Szekciója, mely rendszeresen ülésezik, ezen kívül a nagyobb, több szállodával rendelkező szállodaláncok között is aktív biztonsági együttműködés van a központi biztonsági szervezeteik által. Ezen együttműködési fórumokon keresztül az állami rendvédelmi és terrorelhárító szervekkel való kooperáció is egyre szélesedő spektrumban valósul meg, ugyanakkor a szállodák biztonsági képviselői egyénileg is kiveszik a részüket az együttműködésből, hiszen a szállodák adottságai és fenyegetettsége között eltérések lehetnek akár egy városon, vagy kerületen belül is. A turizmus látványos növekedésével hazánkban a szálloda és vendéglátóipar képviselői fontos részei annak a társadalmi jelzőrendszernek, amely segítségével kivédhetőek és megelőzhetőek a terrorcselekmények.

A terrorfenyegetés teljes megszüntetése túlmutat a szállodaipar biztonsági szervezetei, de még az állami szereplők képességein is, így a lehetséges legjobb megoldásnak elsősorban a veszélyhelyzetek megelőző és védelmi intézkedésekkel történő kontroll alatt tartását, valamint a turisztikai szektor és a biztonság szereplőinek együttműködését tekinthetjük.

Összefoglalás

A turizmus fejlődése, globalizálódó világunkban hihetetlen gyorsasággal zajlik, melyben új desztinációk nyílnak, ahogy az emberek utazási kedve és lehetőségei folyamatosan bővülnek, ugyanakkor a hagyományos desztinációk forgalma is évről évre új csúcspontokat dönt meg. Ezzel párhuzamosan a terrorista eszmék és ideológiák is globalizálódnak és terjeszkednek, olyan régiókban is, melyek eddig biztonságosnak számítottak. Azon

⁴²⁶ WERNICK, David A.: Reflections on the Evolving Terrorist Threat to Luxury Hotels: A Case Study on Marriott International (2012). 746. DOI: 10.1002/tie.21496

⁴²⁷ KASZNÁR Attila, ZALAI-GÖBÖLÖS Noémi: A globális erőközpontok és a nemzetközi biztonság, Miskolc, Bíbor Kiadó (2017.), 42.

országok pedig, amelyek nem lesznek képesek kontroll alatt tartani a terrorista szervezetek által képviselt fenyegetést – amellet, hogy a saját társadalmuk is veszélybe kerül –, elengedhetetlenül alul fognak maradni a látogatókért folytatott versenyben.

A 2001. szeptembere óta a szállodák ellen történt terrortámadások bebizonyították, hogy a veszélyt tudomásul kell venni, azzal foglalkozni kell. A szállodákat – melyek természetüknél fogva, továbbra is puha célpontnak minősülnek –, nem szerencsés áthatolhatatlan erődökké alakítani, ugyanakkor a védelmi elemek megerősítésével és hatékony biztonsági intézkedések bevezetésével, veszélyeztetettségük sikeresen csökkenthető. Bebizonyosodott, hogy a terrorszervezetek képesek alkalmazkodni az új védelmi megoldásokhoz, ezért a szállodaipar biztonsági szakembereinek is az a feladata és felelőssége, hogy olyan megoldásokat dolgozzanak ki, melyekkel kevésbé vonzó célpontokká teszik a szállodákat.

Tanulmányunkban a szállodák, mint „puha célpontok” elleni terrortámadások elkövetési módszereit, azok megelőzése érdekében tehető intézkedések körét vizsgáltuk meg egy olyan területen, melynek alapelvei a nyitottság, a szívélyes fogadtatás és a vendégszeretet. Válaszokat kerestünk arra, hogy milyen fenyegetést jelent a nemzetközi terrorizmus a turisztikai szektorra és azon belül a szállodaiparra, illetőleg, hogy miért vált terrortámadások célpontjává az az iparág, amely az emberek szabad mozgásának és tartózkodásának-, valamint a szabadidőhöz és pihenéshez való alapjogaira épül.

Reményeink szerint a célkitűzésünk sikerült és ablakot nyithattunk egy teljesen nyitott, de az „átlagember” számára mégis zárt világra.

Felhasznált irodalom:

- [1] A Military Guide to Terrorism in the Twenty-First Century. Handbook No. 1 (Version 5.0). US Army Training and Doctrine Command TRADOC G2, Fort Leavenworth, Kansas, 2007. URL.: <https://fas.org/irp/threat/terrorism/> (letöltve: 2020.03.07.)
- [2] BODA József (szerk.): Rendészettudományi szakszótár. Dialóg Campus, Bp., 2019.
- [3] Changes in modus operandi of Islamic State terrorist attacks. Review held by experts from Member States and Europol on 29 November and 1 December 2015. Europol, The Hague, 2016. URL.: https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/changes_in_modus_operandi_of_is_in_terrorist_attacks.pdf. (letöltve: 2020.03.07.)
- [4] CHRISTIÁN László (szerk.): Létesítményvédelem. Nemzeti Közszerkesztési Egyetem, Bp., 2014.
- [5] CHRISTIÁN László – THIEME-ESŐ Milán: Az újraértelmezett biztonság hatása a szállodák védelmére. In: Marton Zsuzsanna, Dr. Németh Kornél, Pelesz Pelbárt, Dr. Péter Erzsébet (szerkesztők): IV. TURIZMUS ÉS BIZTONSÁG NEMZETKÖZI TUDOMÁNYOS KONFERENCIA TANULMÁNYKÖTET, Nagykanizsa, 2020. ISBN 978-963-396-132-2. 325-326.
- [6] CTED Analytical Brief: Responding to terrorist threats against soft target. United Nations Security Council Counter-Terrorism Committee Executive Directorate, New York, 2019. URL. <https://www.un.org/sc/ctc/wp-content/uploads/2019/09/CTED-Analytical-Brief-Soft-Targets.pdf> (letöltve: 2020.03.07.)
- [7] HORVÁTH L. Attila: A terrorizmus csapdájában. Zrínyi Kiadó, Bp., 2014.
- [8] HORVÁTH, Attila – CSABA, Zsolt: On the Vulnerability and Reliability of Towns and Cities. In: CSABA, Zsolt – BALOGH, András (eds.) Development of the Settlement Network in the Central European Countries. Springer, Berlin – Heidelberg, 2012. pp. 299–312. DOI: 10.1007/978-3-642-20314-5_22
- [9] JCAT Counterterrorism Guide for Public Safety Personnel. 1/12/2009. URL.: <https://www.dni.gov/nctc/jcat/index.html> (letöltve: 2020.03.07.)
- [10] JENKINS, Brian Michael: The New Age of Terrorism. McGraw-Hill Companies, Inc., 2006. URL.: <https://www.rand.org/pubs/reprints/RP1215.html> (letöltve: 2020.03.07.)
- [11] KARDOS Zoltánné (szerk.): Turisztikai ismeretek. Tankönyvtár, Keszthely, 2011. URL.: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0034_turisztikai_ismeretek/turisztikai_ismeretek_1_1.html (letöltve: 2020.03.07.)
- [12] KASZNÁR Attila, ZALAI-GÖBÖLÖS Noémi: A globális erőközpontok és a nemzetközi biztonság, Miskolc, Bíbor Kiadó (2017.), p. 42.
- [13] KOTTASOVÁ, Ivana: Tourists are returning to Paris after attacks. CNN Money, 2017. 08. 23. <http://money.cnn.com/2017/08/23/news/economy/paris-france-tourism-bounce-back/index.html> (letöltve: 2020.03.07.)
- [14] KRAJNC Zoltán (szerk.): Hadtudományi Lexikon. Dialóg Campus, Bp., 2019.
- [15] LIBICKI, Martin C. et al.: Exploring Terrorist Targeting Preferences. RAND Corporation, Santa Monica, 2007. URL.: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monographs/2007/RAND_MG483.pdf (letöltve: 2020.03.07.)
- [16] MORRIS, Andrew R. – JACKSON, Brian A.: Understanding the Role of Deterrence in Counterterrorism Security. RAND Corporation, Santa Monica, 2009. URL.: https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP281.html (letöltve: 2020.03.07.)
- [17] NATO's military concept for defence against terrorism. MC 0472/1 (Final). North Atlantic Treaty Organization, 2016. URL.: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_69482.htm (letöltve: 2020.03.07.)

- [18] ORLOB, Alan: Protecting soft targets in hostile environments. Recent attacks expose vulnerabilities. The Guardian, The Source of Antiterrorism Information, 2009/11 pp. 4-7. URL.: <https://www.hsdl.org/?view&did=706275> (letöltve: 2020. 03. 07.)
- [19] ORLOB, Alan: Lessons from the Mumbai Terrorist Attacks, Part II. Statement before the Senate Committee on Homeland Security & Government Affairs on Behalf of the Real Estate Roundtable American Hotel and Lodging Association, 2009a. URL.: <https://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/012809Orlob.pdf> (letöltve: 2020.03.07.)
- [20] RABASA, Angel et al.: The Lessons of Mumbai. RAND Corporation, Santa Monica, 2009. Forrás: https://www.rand.org/pubs/occasional_papers/OP249.html (letöltve: 2020.03.07.)
- [21] SANDLER, Todd – ENDERS, Walter: Economic Consequences of Terrorism in Developed and Developing Countries: An Overview. In: Terrorism, Economic Development, and Political Openness. KEEFER, Philip – LOAYZA Norman (eds.) Cambridge University Press, Cambridge, 2008. pp. 17–47. DOI: 10.1017/CBO9780511754388.002
- [22] SCHWALLER, Shannon: Operation Just Cause: the Invasion of Panama, December 1989. Army Heritage and Education Center. Published: 17/11/2008. URL. https://www.army.mil/article/14302/operation_just_cause_the_invasion_of_panama_december_1989 (letöltve: 2020.03.07.)
- [23] Special Security Report: The Militant Threat to Hotels, Stratfor Worldview, 2009. Forrás: <https://worldview.stratfor.com/article/special-security-report-militant-threat-hotels> (letöltve: 2020.03.07.)
- [24] Statement of Alan Orlob (2009) URL.: <https://www.hsgac.senate.gov/imo/media/doc/012809Orlob.pdf>, (letöltve: 2020. 03. 07.)
- [25] STEWART, Scott: Detection Points in the Terrorist Attack Cycle. Stratfor Worldview, 1/3/2012. URL.: <https://worldview.stratfor.com/article/detection-points-terrorist-attack-cycle> (letöltve: 2020.03.07.)
- [26] UNWTO Tourism Highlights. 2016 Edition, UN World Tourism Organization, Madrid, 2016. DOI: 10.18111/9789284418145
- [27] Vádat emelnek a mumbai merénylő ellen. MTI/honvedelem.hu 2009.02.26. URL.: <https://honvedelem.hu/cikk/vadat-emelnek-a-mumbai-merenylo-ellen/> (letöltve: 2020.03.07.)
- [28] VASS György: Egységes meghatározás a terrorizmusra. *Hadtudományi szemle*, 2009/4. sz. pp. 10-16.
- [29] WERNICK, David A.: Reflections on the Evolving Terrorist Threat to Luxury Hotels: A Case Study on Marriott International (2012). DOI: 10.1002/tie.21496

Lektorok:

Kis-Benedek József Dr. habil. c. egyetemi tanár, külső óraadó

ny. ezredes

Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola

kbjozsef48@gmail.com

Csaba Zágon Dr. PhD. adjunktus

pénzügyőr őrnagy

Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar

Vám- és Pénzügyőri Tanszék

csaba.zagon@uni-nke.hu

